

Fragments del món, fragments del cos. "Dibuix negre I-V" (2005) d'Antoni Tàpies

En els orígens de l'obra d'Antoni Tàpies (Barcelona, 1923) hi ha el dibuix. Les seves primeres obres conegudes, des del 1943, són dibuixos a llapis, carbó i tinta xinesa sobre paper. Des d'aleshores, Tàpies no ha deixat de dibuixar. "Fins i tot a la segona meitat dels anys cinquanta i principi del seixanta, quan aparentment la meua atenció se centrava més en allò que es coneix com a pintures matèriques, mai no vaig deixar de dibuixar i de treballar amb paper," afirma Antoni Tàpies, en una conversa amb Manuel J. Borja-Villel inclosa al catàleg de l'exposició *El tatuatge i el cos. Papers, cartons i collages* (1998). I és que el dibuix en Tàpies no coneix fronteres materials ni tècniques. "Sempre he treballat convençut de la interconnexió total entre el dibuix, el collage, la pintura, etc., i he procurat <travessar> contínuament les fronteres i categories establertes amb anterioritat, sobretot per l'acadèmia o per la indústria cultural," confirma l'artista.

El dibuix, el traç, l'empremta, esdevé l'escriptura singular i inconfusible d'Antoni Tàpies que travessa tota la seva obra com a signe enigmàtic. "Tota obra d'art és escriptura, no únicament la que es presenta com a tal; una escriptura jeroglífica el codi de la qual s'hauria perdut i el contingut de la qual és determinat en part per aquesta pèrdua. Les obres d'art són llenguatge només com a escriptura," escriví Theodor W. Adorno a la seva *Teoria estètica*, com ens recorda Xavier Antich a l'assaig "L'ésser i l'escriptura. Una aproximació a l'obra sobre paper d'Antoni Tàpies".

En l'obra de Tàpies, tanmateix, tot és a tocar de mà, *Tocant a mà*, com digué el poeta J. V. Foix. Tot és pura presència i evidència. Una mà és una mà, una creu és una creu, una copa és una copa. Ara bé, cada mà és diferent, cada creu és diferent, cada copa és diferent. En rigor, no hi ha en l'obra de Tàpies cap signe repetit, cap signe igual. Tota l'obra és pur esdevenir, canvi, mutació, transformació. I, és, justament, la repetició de temes i de motius la que ens permet de constatar aquest moviment, aquesta energia i vibració callada i subtil que ens transmet l'obra de Tàpies.

Potser sigui en el dibuix on Tàpies mostra d'una manera més radical la consciència de la fragmentació del món, de la fragmentació del cos, que caracteritza la nostra societat contemporània. És des d'aquesta consciència de la fragilitat i de la fragmentació que és possible l'inacabat. Ho ha dit, amb lucidesa, el propi artista: "Per a mi, el fragment té a veure amb el fet de deixar les coses insinuades, inacabades... En això, els orientals també són uns mestres. El fragment en aquest sentit pressuposa, abans que res, un refús del logocentrisme idealista. És una visió del món pròxima a la cosmologia xinesa i a la filosofia heraclitiana, en la qual l'essència de l'ésser és l'esdevenir i on les coses formen part d'un flux continu, que pressuposa que per elles mateixes no són completes. El meu interès pel fragment forma part d'un mateix desig d'aprehendre i expressar el cosmos i fins i tot de <cosmositzar> les coses humils i insignificants. L'un i l'altre no són sinó dos aspectes del mateix fenomen. En un fragment petit s'hi troba tot el cosmos, malgrat que no necessàriament com a globalitat."

La nova sèrie “Dibuix negre” (2005), formada per cinc dibuixos, de petites dimensions (23,8 x 16,5 cm), realitzada amb pintura i llapis sobre paper, conté alguns dels signes, de lectura múltiple i oberta, ben habituals de l'artista: l'empremta de la palma de la mà oberta, damunt una cantonada del paper pintada de negre, que recorda les bandes de dol d'altres temps (I); una forma que sembla un cap humà, on destaquen unes línies corbes com de cabells gruixuts, dues ratlles que poden ser ulls, un perfil que sembla de nas i una boca formada per una ratlla horitzontal creuada per cinc ratlles verticals menors, en un signe que a voltes Tàpies ha utilitzat per representar una calavera (II); una copa amb ditades, una creu i altres ratlles (III); uns signes que semblen atzarosos en forma d'essa entrellaçats acabats en una massa negra en forma de cor (IV), i, finalment, uns llavis tatxats dins una forma quadrada que pot ser una caixa o un sobre postal, amb una creu a sota (V).

El títol “Dibuix negre” és una descripció simple del color emprat, però també pot denotar un cert estat d'esperit obscur, de dol, de dolor. ¿Són dibuixos independents o formen una narració? Són testimoni, ben segur, d'uns instants de la vida, d'uns fragments del món, d'uns fragments del cos. La palma de la mà és la del propi artista? Probablement. Les ditades dins la copa són de la mateixa mà? És possible. Pot ser la mà de l'artista com podria ser la mà de qualsevol ésser humà. El gest individual pot ser un gest universal. I, tanmateix, en aquests signes aparentment anònims, ben reconeixibles per l'escriptura de Tàpies, hi batega una mateixa inquietud i solitud. És la inquietud i la solitud de l'ésser humà, amb les seves passions i la seva vida quotidiana. Un fragment del món, un fragment del cos, ens poden dir més coses sobre l'enigma de l'existència que qualsevol narració banal.

Al llarg del 2005, Tàpies ha realitzat altres esplèndids dibuixos encara inèdits. Alguns dels quals es reproduïen per primera vegada en aquesta revista. Em referiré només a dues obres que m'han impactat especialment: “Perfil i T” (pàg. 51 i 54) i “Crani dibuixat” (pàg. 102). Són dibuixos sorprenents, amb una composició del tot insòlita. Un llarg perfil amb un cap negre que ocupa gairebé tot el full de paper apaisat ens mostra la boca oberta en actitud de cridar o de dolor, té una petita creu negra a la boca i una gran t també negra dins del cap. Al final del cap, de dalt a baix del paper, les lletres en ordre alfabètic, de la A a l'H. La T i la creu podrien fer-nos pensar que es tracta del perfil del propi artista, però no en tenim cap altre indicatiu, es pot tractar d'un perfil anònim, d'un perfil d'un home qualsevol, que mostra el seu dolor. Amb una economia de mitjans prodigiosa, Tàpies aconsegueix una forta densitat expressiva. A “Crani dibuixat”, una simple línia negra a llapis dibuixa un crani que té, just al davant, el perfil d'una figura jove. De la boca del crani sorgeix una fletxa que es dirigeix a la boca naixent. És la mort que alimenta la vida? És el pensament de la mort que ens dóna vida? És difícil de dir tantes coses amb tants pocs elements. Són moltes les veus anònimes que, com en el teatre de Beckett, ens parlen en l'obra de Tàpies. En l'escriptura de Tàpies ressona el nostre món.

Manuel Guerrero